

OSNOVNE INFORMACIJE O HIV-U

Šta je HIV?

HIV je skraćenica za virus humane imunodeficijencije, lentivirus iz grupe retro-virusa. HIV za najčešću metu napada ima veoma bitne delove imunološkog sistema – CD4+ T ćelije. Ovaj virus dovodi direktno i indirektno do pada u proizvodnji CD4+ T ćelija i do njihovog krajnjeg uništenja. CD4+ T ćelije su glavni pokretači odbrambenog sistema i kada je proizvodnja ovih ćelija ravna nuli, imunološki sistem skoro da i ne funkcioniše. HIV takođe i direktno napada organe kao što su bubrezi, srce i mozak, što dovodi do prekida rada bubrega, kardiomiopatije i encefalopatije.

Ovim virusom mogu se zaraziti samo ljudi i on se prenosi isključivo među ljudima. HIV se ne prenosi sa ljudi na životinje ili biljke i obrnuto, niti putem predmeta, hranom, vodom, vazduhom, odnosno uobičajenim socijalnim kontaktima među ljudima.

Šta je AIDS?

AIDS ili sida su skraćenice nastale slaganjem početnih slova punog naziva bolesti na engleskom (Acquired Immunodeficiency Syndrome) ili francuskom jeziku (Syndrome de l'immunodéficience Acquisée), a u prevodu na srpski znače: **sindrom stečenog gubitka imuniteta**. AIDS je krajnji, uznapredovali stadijum infekcije uzrokovane HIV-om. Nastaje usled oštećenja odbrambenog sistema organizma koji prouzrokuje HIV. Stečeni gubitak sposobnosti imunološke odbrane znači da je neki uzročnik onemogućio imunološki sistem da se efikasno brani i da savlada infekciju uzrokovanu brojnim mikrobiološkim agensima (bakterije, virusi, paraziti i sl.), koji kod zdravih ljudi ne dovode do ispoljavanja oboljenja. Ovo oboljenje se karakteriše pojavom jedne ili više oportunističkih infekcija ili malignih bolesti (npr. kapoši sarkom, karcinom grlića materice, limfom) i drugih teških kliničkih stanja povezanih sa HIV-om, koje se bez specifičnog lečenja završava smrću.

Koja je razlika između HIV infekcije i AIDS-a?

Osoba koja ima HIV infekciju (HIV pozitivna osoba) inficirana je HIV-om, može godinama da nema nikakve simptome ili znake bolesti, najčešće se oseća sasvim dobro, a obzirom da može godinama biti bez ikakvih znakova oboljenja, epidemiološki gledano, ovaj period predstavlja „najopasniji” period za dalje prenošenje virusa, jer se inficirana osoba oseća sasvim „zdravo” i najčešće nije svesna da je inficirana.

Klinički simptomi se javljaju u proseku tek posle nekoliko godina od infekcije i tek kada se pojave kliničke manifestacije, kada krene klinička slika bolesti kažemo da je osoba obolela od AIDS-a ili side. Vreme od ulaska HIV-a u organizam do dijagnostičkog klinički manifestne bolesti (AIDS) se obično kreće u rasponu od 10 do 15 godina (u proseku oko 7 godina), ali ponekada period bez simptoma i znakova uznapredovale HIV infekcije (tzv. latentni period) može biti duži (20 i više godina) ili kraći (manje od godinu dana od inficiranja, tj. od trenutka ulaska HIV u organizam).

Šta je savetovanje i testiranje na HIV?

- Savetovanje i testiranje na HIV je poverljivo, anonimno, besplatno i nije potrebna zdravstvena knjižica, odnosno uput od lekara.
- Testiranje na HIV treba da bude dobrovoljno tj. da sama osoba odluči da želi da se testira nakon poverljivog savetovanja sa stručnom osobom.
- Testiranje na HIV nije bolno i ne oduzima mnogo vremena, a rezultati se dobijaju brzo.
- Svako testiranje na HIV treba da bude praćeno savetovanjem, odnosno poverljivim razgovorom sa stručnom osobom, pre i posle testiranja u cilju pružanja tačnih i stručnih informacija potrebnih osobi da donese odluku da li je pravi trenutak za testiranje, ali i da prepozna rizično ponašanje koje je praktikovano u bližoj ili daljoj prošlosti ili koje se i dalje upražnjava, te da isto promeni u cilju sprečavanja inficiranja HIV-om.
- Savetovanje i testiranje na HIV treba da bude sastavni deo brige o zdravlju svakog pojedinca.

Koja je korist od testiranja na HIV?

Jedino testiranjem uzoka krvi na HIV se može utvrditi da li je osoba inficirana HIV-om, nijedan drugi način to ne omogućuje.

Poznavanje sopstvenog HIV statusa ima dve značajne prednosti:

- Ako ste saznali da ste inficirani HIV-om, odnosno ako ste HIV pozitivni na potvrdnom testu, možete preduzeti korake pre nego što se pojave simptomi i znaci bolesti, odnosno imati pristup lečenju, kao i pristup brojnim drugim uslugama (pomoć, nega i podrška), čime ćete produžiti svoj život i sprečiti pojavu zdravstvenih komplikacija dugi niz godina.
- Ako znate da ste inficirani HIV-om, možete preduzeti mere za sprečavanje prenošenja HIV-a drugima (seksualnim partnerima, svojoj bebi tokom trudnoće, porođaja ili dojenja).

Kada uraditi test na HIV?

Antitela koja testiranjem „tražimo” u krvi da bi se utvrdilo da li je neko inficiran HIV-om se ne pojavljuju sat, dva ili dan nakon infekcije. Najčešće se mogu otkriti tek nakon šest do deset nedelja od trenutka poslednjeg rizika (to je tzv. „period prozora”). Pre isteka ovog vremena može se desiti da rezultati testa na HIV budu negativni, iako je osoba inficirana i može preneti HIV drugoj osobi.

Za otkrivanje specifičnih antitela u krvi najčešće se koristi osnovni ELISA test. Kada je ELISA test iz dva uzorka krvi pozitivan, kao potvrdni test koristi se specifičniji test za otkrivanje različitih kategorija antitela (najčešće Western Blot).

Ako su rezultati testa bili negativni na HIV poslednji put kada ste testirani, možete biti sigurni da ste još uvek negativni, odnosno da niste inficirani HIV-a ako niste bili potencijalno izloženi HIV-u od poslednjeg testa. Ako ste seksualno aktivni, nastavite da preduzimate mere da biste sprečili inficiranje HIV-om, odnosno koristite kondome na pravilan način svaki put kada imate seks.

Kako sve može da se prenese HIV i šta sve predstavlja rizik za prenošenje HIV-a?

Prenos virusa dešava se samo ukoliko oštećena koža ili sluzokoža (unutar rektuma, vagine, na mestu izlaska mokraćne cevi iz penisa i u ustima) dođe u kontakt sa zaraženim telesnim tečnostima, i to: krvlju, genitalnim sekretima (sperma, presemena tečnost, rektalna i vaginalna tečnost) ili putem majčinog mleka ukoliko inficirana majka doji svoje dete.

Osnovni rizici za prenos HIV infekcije su:

- seksualni kontakt (analni, vaginalni ili oralni) bez kondoma, pri čemu značajno najveći rizik nosi analni seksualni odnos bez kondoma, a tek potom sledi vaginalni seksualni odnos sa inficiranom osobom, dok oralni seks nosi najmanji rizik;
- kontakt oštećene kože sa zaraženom krvlju (najčešće upotrebom korišćenog pribora za ubrizgavanje droge, a ređe deljenjem probora za ličnu higijenu (četkica za zube, brijač itd.) i upotrebom korišćenog pribora tokom tetovaže, pirsinga ili akupunkture);
- sa majke inficirane HIV-om na bebu tokom trudnoće, porođaja i dojenja.

Pored toga, rizik za prenos HIV infekcije predstavljaju:

- seksualni odnosi sa većim brojem partnera/rki ili prisustvo druge seksualno prenosive infekcije povećavaju rizik od inficiranja seksualnim putem;
- povreda oštrim predmetom kontaminiranim krvlju osobe inficirane HIV-om, kao što je npr. ubod na iglu, predstavlja rizik uglavnom za zdravstvene radnike;
- oralni seks – kada se usta koriste radi stimulacije penisa, vagine ili anusa (fellatio, cunnilingus, rimming), pri čemu su kontakt usta sa penisom tokom oralnog seksa i ejakuliranje sperme u usta rizičniji od drugih vrsta oralnog seksa;
- kontakt neintaktne (oštećene) kože, rana ili sluzokože sa krvlju zaraženom HIV -om ili telesnih tečnosti kontaminiranih zaraženom krvlju je vrlo redak način prenošenja HIV-a;
- dubok poljubac (poljubac sa otvorenim ustima) sa osobom koja je inficirana HIV -om je izuzetno redak način prenošenja HIV-a, i to samo ako osoba inficirana HIV-om ima ranice ili krvarenje iz desni i ako dođe do razmene krvi između dve osobe, jer se HIV ne prenosi preko pljuvačke.

Da li je moguće inficirati se HIV-om preko transfuzije krvi ili krvnih derivata?

Prenošenje preko transfuzije krvi ili krvnih derivata skoro da je onemogućeno, jer se u našoj zemlji od 1987. godine vrši obavezna kontrola svih dobrovoljnih davalaca krvi, krvnih derivata, tkiva i organa na HIV. Međutim, ako neko u „perodu prozora” dobrovoljno dâ krv, postoji rizik da se HIV prenese na primaoca transfuzije krvi.

Izuzetno je humano dobrovoljno dati krv, ali to nije mesto za proveravanje HIV statusa.

Kako se HIV ne može preneti?

HIV se ne prenosi sa inficirane osobe na drugu osobu:

- putem vazduha (npr. kašljanjem, kihanjem, rukovanjem, grljenjem, ljubljenjem i drugim uobičajenim kontaktima)
- boravkom ili radom u istoj prostoriji, dodirivanjem predmeta (npr. telefona, kompjutera, novca i sl.)
- korišćenjem javnih toaleta, bazena
- upotrebom istog pribora za jelo, peškira, posteljine
- ujedom komaraca i drugih insekata tokom uobičajene nege bolesnika inficiranog HIV-om
- pljuvačkom, suzama ili znojem koji nije pomešan sa krvlju HIV pozitivne osobe.

Koliko dugo HIV preživljava van tela?

HIV ne može da preživi dugo izvan ljudskog tela (npr. na površini tela, predmeta i sl.), i ne može da se razmnožava izvan ljudskog organizma.

Kako se može smanjiti rizik od prenošenja HIV-a putem seksa?

- Koristite kondome pravilno i svaki put kada imate seksualni odnos
- Ostanite verni u vezi sa nezaraženim i jednako vernim seksualnim partnerom bez upražnjavanja drugih oblika rizičnog ponašanja.

Koliko su kondomi efikasni u sprečavanju HIV infekcije?

Kada se pravilno koriste tokom svakog seksualnog odnosa, kondomi su visoko pouzdano sredstvo za sprečavanje HIV infekcije, kao i drugih polno prenosivih infekcija, kod žena i muškaraca. Međutim, osim apstinencije (uzdržavanje od seksualnih odnosa) nijedna zaštitna metoda nije 100% efikasna.